Hamcack

3:21

המאסף

לשתי תקופות הראשונות

משנת

התקמח

Nebst einer deutschen Zugabe.

Königsberg und Berlin, 1788.
In der orientalischen Buchdruckerey.

144

המאסף

שנת

התקמח

5348

כולל שירים ומכתבים

אשר נקבצו ונאספו יחד על ידי אנשי

חברת שוחרי הטוב והתושיה

קעניגסבערג ובערלין

ברפוס חברת חנוך נערים תקמ"ח.

Berlin, in der orientaliſchen Buchdruckerey, 1788.

שמות החתומים

מלבד אלה אשר נדפסו כבר במאסף תקמ"ח

ברוינשוויג

ר' נפתלי נונציטוין

ברלין

ר' בונם בר"ד יפה
ר' וואלף בר"ש חלפן
ר' זאלקינד ניטא
ר' יוסף בר"ח נבי
הערר ניקאלייא בוכהענדלר

נעטינגן

הערר האפראכט מייכהאזן

האנאוועד

ר' ליב בר"ו סנ"ל
ר' פייבל בר"ו סנ"ל

וואוסטרהויזן

ר' וואלף בר"ל

ווין

הערר מרדכי העניג
הערר מיזרחעל העניג נידר=
עסטרייכער דעפיוטירטענגם רחמים
ה' משער קייזרליכר פריבי=
לעגירטר לאהן מרכט
ר' נענדיג מרענסטיין
ה' נענדיקט פייט מין
קוטטענפלאן
ר' דוד ווערטהיימער
ר' דוד וועדטהיימספעלד
ה' זאלקעי
ה' זלמן הערץ
ר' זלמן זאלצאכר
ה' יחזקף וועדטהיימער
ה' יחזקף לייבדפדאדף מין
האפען
ה' יחזקף מיינצר
ה' יחכיס וואלף זאדוך
ר' ליב בריל מין כרעסנורג
ה' ליפמן הערץ
ה' לעפמאן העניג
ה' מאיר מיזרחעל העניג
ר' מענדל מרענסטיין
ה' נחמן מרענסטיין
ה' עליאס דרחך
ה' עסקלעס
מחדמט פחני מרענסטיין
הערר קאסמן לעווענטהאל
מין חונגנחנער

לובלין

ר' יעקב במוה' נפחלי

מעלהויזן

ר' נדוק ק"ב

מעץ

ר' נעטצלינ סילנץ
ר' גרשון סילנץ
ר' מענדל טרעני

נאנסי

ר' איזק לאנדוי
ר' נד
ר' נעטעליק חלפן
ר' זלמן הנובר
ר' זעליגמן פאפענהיים
ר' ליפמן לאנדוי
ר' ליפמן מעלסהיים

פיורדא

ר' דוד ליב נייהשטעטל
ר' בענלי פאדוויז
ר' וואלף נרלין

פראג

ע"י ר' יואל זוועהלי סג
פקסענפלאר

צילכויא

ר' יאקב
נגו ר' טעבלי

קעניגסבערג

הערר פרופעסער האססע

קעסלין

ר' פיינל נ"ר משולם

שטענדיל

ר' איזק נ"ר הירש

ועור חסומים רבים מלבד החבלים שנעימים לפר לחבריהם פכל קהלות ישראל . לפר יבקשו בפם במחלף לבנה הנ"על .

מ ו ד ע ה

המאסף לשנת תק"מט יבוא ה"י על הסדר והערך כאשר היה בשנה העברה . ובקוה שהנדיבים המשכילים יעמדו על מכונם להחזיק ידיהו בחבפתם / לשלוח לנו כפעם בפעם את לפר הבטיחו לעשות לטובתינו . ובלחד מחדשי השנה הנ"על / נגיעה לעיניהם דברי חשבון מהפעולות הטובות לפר פעלנו לטובת עמינו בשנה הזאת . והרחוס יכונן מעשי ידינו ויפי כועמו עלינו ועל כל עמו .

חברת שוחרי הטוב וההתושיה .

לוח הטעות

צד	שורה	תחת	קרא
נ׳	י״ח	ומעטיהו	ומעשהו
ה׳	ט״ו	ורגל	ורגיל
—	י״ט	ונחמן	ונחמין
יו״ד	כ״ו	סקורת	סקירות
י״ח	י״ט	בנה	שנה
כ״ב	ו״ו	בעל	פעל
כ״ו	י״ח	הנגול	הנגנול
ל׳	כ״ו	נחח	נחה
ל״ד	כ״ב	נרינה	נרנה
ל״ה	ב׳	ומוזת הפסח	ולחות הפחח
—	נ׳	סנורים	סגורות
—	ט׳	מידוק	מדוק
—	ט״ו	נדולו	נדלו
—	כ״ו	ומיס	יומס
מ׳	ו״ו	נס	נס
—	ט״ו	ומשליסס	ומחליסס
—	כ״ח	כדעת החכס	דעת חכס
מ״ח	ח׳	יקיר	—
—	כ״ה	לסמירות	לסמירת
מ״ב	י״ב	מנ״לן	מנ״ל
מ״ה	כ״ד	הוח	היח
מ״ו	ד׳	מלו	מלע
—	ל״ח	לכס	לכל
מ״ח	י״ב	העברות	העברים
כ׳	כ״ב	לחזקקס	לחוקקס
כ״ב	יו״ד	בנבוה	בנוכה
—	כ׳	להפסו	להפסו
כ״ד	י״ח	מקחת	ומקחת
כ״ה	ו״ו	עניו	עיניו

צד	שורה	תחת	קרא
נ"ו	—	ויתנוהו	ויתנהו
ס"ד	כ'	המוסס	סמוס
ס"ה	י"ב	מלח	מלוח
ס"ט	כ'	מדני	ס'
ע"ו	ו'	חסר	חדר
פ"ח	ב'	וּבְבֵית	וּבֵית
—	ו"ן	חָמַם	חָכָם
—	ח'	בְּסִיבָתִי	בְּסִבָּתִי
—	ע"	יִנָּחֲלוּ	יְנַחֲלוּ
פ"ב	ז'	תְּחִילָתִי	תְּחִלָּתִי
פ"ח	כ"ו	לך / סיון	לך' סיון
צ"ח	כ"ט	כפי	נפי
צ"ח	כ'	בי	בו
צ"ט	כ"ד	הנגוחות	הנגוחיות
ק"ו	ד'	בהמעקת	בהעתקת
ק"ט	יו"ד	תיח	היח
—	ע"ו	החם	האם
—	י"ח	לנמרו	לנמרי
—	כ"ג	חלקה	חלקי
—	—	המגלס	המכלה
—	כ"ו	עס	מה
—	ל'	שלדעת	שלדעתי
—	ל"ח	בחנורו	בחנירנ
ק"י	כ"ח	גדזל	גדול
קי"ח	ז'	והוכל	והוכד
—	ח'	ויהי נת	ויהינת
—	י"ב	מלומות	עלומות
קכ"ח	כ"ח	הוקנים	הקדמונים
קכ"ג	ז'	וידרשה	וידרשה
קכ"ד	י"ח	חכמנו	חכמינו
קכ"ה	כ"ח	קי"ד	קי"ד

צד	שורה	תחת	קרא
—	כ״ט	רעיוני	מועדי
קכ״ו	ה׳	ריעהו	רעהו
קכ״ו	ד׳	ויחפס	וחפס
קכ״ט	כ״ד	ויקחיה	ויקחה
קל״ג	ח׳	נאלחו	לו מלח
—	י״ד	ולמרנות	ולמרכית
קל״ו	י״ב	וסוכ	יסוב
—	ל״ח	לשואלי	לשואלו
קל״ז	י״ב	עד	עוד
קל״ח	ט״ח	רעיהו	רעהו
קמ״ד	ל״ב	החתיסה	ההמשך
קמ״ו	כ״ב	וסלסלתן	וסלסתן
קמ״ט	כ״ב	ומקיס	ומקוס
ק״כ	י״ט	דוגמת	דוגמת
קנ״ג	ד׳	מב	מבואר
קנ״ד	ח׳	ויפחדוה	ויפחידוה
קנ״ה	ז׳	העוגדים	השוערים
קנ״ו	ה׳	סמפס	סהנפס
קנ״ו	י״ב	לח	לת
קנ״ח	ב׳	בן	מן
—	י״ח	בלהוה	בלהות
—	ט״ו	לבלהות	לבלהות
קס״ב	ו״ו	פרוסו	פרוסו
—	י״ח	במרומים	במרומים
—	כ״ג	סמדכר	סמדבר
קס״ח	י״ח	וסופטו	וסופטי
קפ״ב	י״ח	ירוס	יריס
קצ״ב	ב׳	הומעילות	המועילות
קצ״ו	כ״ו	החברה	האלהית
קצ״ה	ט׳	ממנו	ממנה
ר״ח	ר״ח	בכללה	בכללו
ריי״ח	ע׳	גחומנת	גחומנות

צד	שורה	החת	קרא
—	כ"כ	הטוב	הטיב
רי"ב	כ'	שלימו	שלמין
—	י"ג	ימלאנו	ימלאו
—	ט"ו	וכפרעות	וכפרעים
רי"ג	ו'	ימלאנו	ימלאו
רס"ו	כ'	מעשי	מעשה
—	כ"ח	ימלאנו	ימלאו
רי"ח	כ'	נעין	נאין
ר"כ	י"ח	כאשר	כשאר
—	ט"ו	במכלי	בנגלי
—	כ"ו	בעורן	בעורו
רכ"ח	כ'	כמשפט	במשפט
—	ג'	כותבי	כתבו
—	כ'	התיחדותו	התיהדותו
רכ"ב	ט'	מעודות	מעידות
—	י"ח	וכרתפיסור	וכרתפעסאר
—	כ"ט	בנחרות	בנחרותו
—	ל	בלשונו	בלשון
רכ"ד	—	אחר מכלי מוסר נחסר	הדוב המכרכר
רכ"ה	ו'	יהללו	יהללו
רכ"ו	ע"ו	ומלות	ושבע מלות
ר"ל	ה'	ישראל	ישראל
רל"ח	ב'	לנכס	לנכס
רל"ד	כ"ד	כח	כח
רמ"ב	ע"ו	בנחונת	בנחינת
רנ"ב	ו'	סימס	סיחס
רנ"ג	כ"ב	כהמנס	כהמנע
ר"ס	י"ג	ממפריקא	מאעריקא
רס"ח	י"ג	דאר	באר
רל"ח	י"ח	חדסיס	חרסיס
שמ"ח	ב'	נפני	נפי
שם"ח	ע"ו	התותיות	התוכות

המאסף

התקמח

שתי תקופות הראשונות

פֶּטֶר מַיִם צַר מִנְקֶרֶת צוּר יִלְחָצוּ
זָעִיר שָׁם וְעֵיר שָׁם קַו לְקַו יַחַד יִתְקַבָּצוּ
נְחָלִים יִשְׁטוֹפוּ נַהֲרֵי אֵיתָן יַבְּבִירוּ
כֵּן אִם אַנְשֵׁי מַשְׂכִּיל מִמְּקוֹמוֹת נִפְזָרִים
מַעְיְנֵי־בִין מִמַּעֲמַקֵּי לִבָּם מַגִּירִים
בְּהִתְאַסְּפָם יָחַד פַּלְגֵי תְבוּנוֹת יַאֲדִירוּ

י — ל — ק׳

הקדמה

בחורי בני ישראל הצועדים ללכת קדמת החכמה מבלי
מורה דרך למצוא משעלה, הטו אזניכם להקשיב
דברי אנשי ברית, חפצי טובתכם, ועליוים בשלותכם, בחנו
דברי אוהביכם, קחו לקח והיו לאנשים.

ראה ראינו רבים מתחילים לתור אחרי דרך החכמה,
ימצאו אבני נגף ויפלו במהמורות הספקות לא ידעו
פנות אנה ואנה, בהתם אזן לשמוע אל שיח קצת המתחכמים,
כתות שונות אשר יחד יתלחשון וינאמו נאום; הכת הראשונה
אומרת: מה לכם ולחכמות המבלות ערן האדם, ולהג
תרבה יגיעת בשר, הלא ידעתם מאמר ראש החכמים,
יוסיף דעת יוסיף מכאוב? — והשומע, לחסרון
דיעתו כונת המלך החכם ואמתת דבריו, יסוג אחור
ויעמוד מנגד החכמה כאיש נדהם מתירא מחמת תנין.
וחכרת ההיא מגרשת רבים מהסתפח בנהלת החכמה,
ותקרא כת מפחידי המשכיל.

הכת השנית, והיא להקת אנשים אשר שמעו בנעוריהם
דברי חכם אחד ותקח אזנם שמץ מנהו, ויחשבו בלבם
ראות בסקור עין אל כל חדרי החכמה ותעלומותיה, כי
הספיקו להם גדר איזה מלות מספרי החכמים, ויאמרו,
אתה ידענו את דרך החכמה ומהלכיה, די לנו, לא נתור
עוד לשאול ולדרוש אודותיה, מלאכת מחשבת היא, ובשעה
שאינה

שאינה לא יום ולא לילה נוכל מצוא את כל אשר ימצא
החוקר בחגותו בה ימים ולילות . ובכח הרעיון ההוא ,
בנפיל לחם ספקות ברברי אמונה יחפיאו דברים אשר לא כן
על האלהים ועל בריאתו . ובחסרון ההצעות והחקדמות
בהלקי המדע והחכמה (אשר לא ידעם ולא יבינם כי אם
המשכיל השוקד יום יום על דלתותיה) יהלישו סעיפיהם
וחזיונותיהם לדבר אמת , ועצלותם תפיל תרדמה על נפשם
לבלתי פנות עוד אל מסלול החקירה ולתקן מעות סעיפיהם .
והי׳ כל איש משכיל המתמיד לדעת ולחקור לבוז בעיניהם ,
להיותו חרוץ על דבר קל ברמיונם , ויחשבוהו לבער ולרק .
וחמה אשר נקראם מקטיני המשכיל .

חכת השלישית , המה בני נכר לחכמה לא ידעו ולא יבינו
מה היא , ובראותם איש חכם נחדר מן העם ונכבד
בקהל רב , יתלהב בם אש הקנאה ויעשו אנשי ריב ומדון לו ,
על התנכרותם במהותו , ישטימו אותו ויחרפו עליו לאמור :
סר טעמו , נמר ריחו , בקודש בל יחזה , כי פנה צ שטי כזב
וישליך אחרי גיוו האמונה ; וירבלו על צדיק עתק ישימו
עליו עלילות דברים עד כי ישפילוהו וידחפוהו מקהל
הישרים . ואלה הם משטימי המשכיל .

הכתות האלה אשר זכרנום התעו רבים מנערי העם ,
ברי לבב וזכי הרעיון מאחרי החכמה , ימאסו
נגוע בה , ותהי לזרה להם . וברבות הימים נמעטו
המשכילים וירבו הבוערים הפוחזים והריקים , זה ילך בכה
וזה בכה , ונחי כאלמן בעיני שכנינו אשר אמרו עלינו :
אבדה חכמתם , אין איש בהם יודע עד מה . ואלה הן
הסבות אשר עוררנו לדבר בהקדמה זו , על האדם ויצירותיו ,
ועל החכמה ואורותיה , ועל בחינת הערך שבין האדם
והחכמה , למען ימצאו המתחילים ארח ישר לבא אל דבירה
ואל היכלה , ויפנו עורף לחמסטינים .

סדר כל נציע הנה השאלות אשר יסובבו עליהם כל
דברינו בהקדמה זו , וע״י התרתם יותרו כל הספקות

אשר

אשר יפלו למתחיל בחכמה , ויסקל הכרם לבלי ימצא בו עוד אבן נגף , והמה (א) מה הם הבחינות יבחן בם האדם מצד תכונתו בבריאה ? (ב) באיזה גדר נגדר שם החכמה אשר נדבר עליה ונחקור אחריה למען דעת עצמותה איכותה ומהותה ? (ג) איך נבא על המערכת אשר בין האדם והחכמה , ואי הגבול אשר לא יעבור עליו האדם בחקירתו ? — ואחרי אשר נעמוד על זה בבירור גמור ונדעהו , ידע כל איש את מעשהו .

האדם , מבחר ברואי הארץ מרומם בנפש משכלת ונחדר בלב חושב מחשבות , יבחן מב' פנות , או מפנת עצמותו , היותו בריה נבחרה מורכב מחומר ארצי ורוח אלהים שוכן בו , או מפנת תכליתו היותו פה על הארץ מיועד להכלית אשר שם חוק לו בוראו ברצונו הקדום .

הבחינה באדם מצד עצמותו לדעה כחות ופעולות גופו , וכחות נפשו , היא בחינה עצומה ונוגעת בכל חלקי המדע , נקראת בלשון יון אַנטראפא"לאגיע (מענטן ; לעטרי) ונקראנו בלשון העבר תכונת האדם . והיא החלק לכמה סעיפים , מהם ילכו ויסתעפו על ידיעת חלקי גופו ופעולות כל אחד מאבריו , מחות עצמיו וגידיו ועורקיו וכו' קראו אותם המחקרים פהיזיי"שע אנטראפא"לאגיע (נאטירליכע מענטן ; לעטרי) תכונת האדם הגשמי , והרופאים , הנכרחים לדעת חלק גדול ממנה , יקראו אותה פהיזיא"לאגיע . ובה יתברר להם פעולות כל חלקי האדם (דיא פונקטיאָנעס דער טיילע) בהיותו במצב הבריאות , ואין כאן מקומו . וממנה ילכו יונקות רבות בחכמת הרפו"יא (מיידע קונסט) **התנת הגשמיים** , והמה ישלחו פארותם על פרטיה כמו חכמת המינעראַ"לאגיע (לעטרי פאַס מינעראַלייך) **ידיעת טבעת הדוממים** , פיראַ"לאגיע (לעטרי פאַס פיירליך) **ידיעת טבעת האש** , הידראַ"לאגיע (לעטרי פאַס וואַסער) **ידיעת טבעת המים** , אירא לאגיע (לעטרי פאַן דער לופט) **ידיעת טבעת האויר** , כי הם היסודות אשר נרכב מהם האדם , ועוד רבים (מלבד חכמת התשבורת וההנדסה אשר המה יסודות

לכל

לכל החכמות אשר זכרנו) , אשר לא נאריך פה בזכרונם .
ודי בזה להראות עוצם החכמות והידיעות אשר יעמוד
עליהם האדם טרם יבא לכלל הכרת חלק הנשמי אשר בו .
וכתם , ר"ל מסעיפי חכמת התכונת האדם , ילכו על הכרת
כחי נפשו נקראת בלשון יון פויכא"לאגיע (זיעזעניס לעברי) תכונת
נפש האדם , והיא עצומה למאוד חברו בה ספרים בכל דור
ודור מספר . אלה אנשי המחקר כתבו למודים בנויות על
יסוד הנסיון אשר נסו את האדם ואת עשתנותיו במצב
הבריאות ובמצב החולי אם בחולי הגוף ואם בחולי הנפש ,
ואלה בנו על המושכלות בהיקשים מן הקדום על מה
שלאחריו , ומן האחרון על מה שלפניו , מן הנראה על
הנסתר , ומן הנסתר על הנראה , כידוע למחקרים . ובכת
הידיעות האלה נבא לדעת את האדם כמו שהוא ואת אשר
בידו לעשות , להיותו בריה מלאה כלים וכחות לפעול פועל
עצום ורב . אמנם ישאר לנו ידיעה רוממה נשגבה על
כלנה , והיא לדעת השתמש בכחות האלה כראוי , לבל נהפכם
לרועץ עי פעולות רעות ח"ו , והיא בחינה עצומה בנוי על
המושכלות ונקראת מאר"אל (זיטעניס לעברי) כוללות מוסר האדם
ומדותיו , תורה דרך לחובת לבבו נגד בוראו , ונגד ריעיו ,
ונגד ארצו ועמו , והנהגתו בעצמו במעשיו ובכל מלאכתו .
ולהיותנו ברוכים לה' זרע ישראל עבדו אשר נתן לנו תורת
אמת חקים ומשפטים לחיות בהם , כלל בתורתו כל המדות
הטובות הן בישרנו לכת אתו יתעלה , והן בלכת עם ריעינו ,
ובהצנע לכת בהיותנו בלמוד , והם כלם כללים להקיש מהם
על הפרטים , ולדעת הפרטים האלה הועיל לנו החקירה
בחכמה כי היא תביאנו אל כל פרט ופרט ונוכל להביאה תחת
גדר הכלל הנכלל בכל מצוה וחקה התנה לנו מסיני*) .

ובסוף

*) חכמת המוסר תחלק לכמה פרטים מהם חלקי המדות והתחייבות
האדם נגד בוראו ונקראת עטי"קא , ומהם התחייבות האדם נגד
דיעיו יוס נאטוראע והמה מצות שכליות קיימותו כל אנשי מדע בכל
דור ודור אף שאינם בעלי דת , והמה המביאים את האדם להאושר
וההצלחה

ובסוף המאמר יבין הקורא הנעים תוכן מחשבותינו אם לא נתבררו לו עד הנה · אלה הם הבחינות אשר יבחן בם האדם בקיצור ודרך כללי ·

ועתה נבא על גדר החכמה · נבר העיר החכם המליץ ר' הירץ וויזל נ"י בספרו גן נעול לדרוש על גדר מלת חכמה בלשון עבר · ומי לא ידע גדול ערך הספר הזה , כי הוא איש זך הרעיון ובר לבב , ונפשו רחבה מאוד בחכמת הנפש ובעומק לשון עברי , אשרי לו מי שקרא הספר הזה בטוב טעם ודעת , כי ימצא בו מחמדים לנפשו · ואנחנו לא נרחיב פה בענין הזה כי אם נוציא גדר כללי היוצא מספרו וממחשבת כל מחקר בביאור השם הזה , ונאמר ·

החכמה כוללת כל מלאכה וכל למוד וכל מעשה וכל הנהגה המביאות ומקרבות את האדם אל תכלית שלמותו · ולתועלת התלמידים נכפיל הגדר הזה ונצינו גם בלשון אשכנז , כי טובים השנים מן האחד

דיא ווייזהייט בעלייפט יעדי פֿאָלקומען , יעדי טוגנט , יעדען בעדויטן לויף יעדי קענטניס פֿון זיך , דיא דען מענשען זיינר פֿאַלקאָמענהייט געבר ברינגט ·

והנה להיות השלמות תכלית האדם הקצוב לו מבוראו ית' כאשר נבאר להלן , יקרא האדם המשתוקק וחרוץ לבא אל תכלית שלמותו האמתית בכל מעשיו ופעולותיו המסכימות עם תכלית שלמותו , חכם ; והמעשה והפעולה

והצלחה נצחית , ומהם התחייבות האדם אל עמו וארצו , והיא פאליטיקא , והמה המביאים את האדם לידי הצלחה זמנית · והמשכיל יבין כי נכללו החלקים האלה כלם בתורתנו הקדושה · ולכן ראוי לנו לחלק המוסר לשתי חלקים והמה , מוסר השכלי פהילאזאפישע מוסר התורתי שעהאלאנישע מוסר וזהו החיקר לבנות בנין למודי המוסר , יציג תהלה חלק המוסר השכלי , ואח"כ יורה דרכו איך שמצאנו הכל ביתר שאת ויתר עז הזק כראי מצק בתורתנו הקדושה , זיועיל בזה מאד לתלמידים לחזות בנעם ה' ודברי נביאיו ·

והפעולה או המחשבה אשר יקריבהו יותר אל תכליתו דבר חכמה · ולכל מעשה אשר יעשה האדם תחת השמש מבלי בחון תחלה אם ישרה בעין קונו , וצדקה לטובת ריעו , ומסכמת עם תכלית שלמותו האמתית לא יכין לקרותה בשם חכמה , כי אם תקרא התבונה , או מזמה , או ערמה , וכדומה להם , כל אחת לפי ענינה , ולא נקראנה בשם חכמה ·

ואחרי אשר ידענו גם גדר החכמה בדרך קיצור כללי , נתורה נא אחרי חקירה אחת נפלאה , עמדו עליה רבים מהמחקרים אוהבי מחוקק , ואף שנאמרים דבריהם בשנוי מאמרים ובחלוף משפטים , נמצא רעיון כולם מסכים לדבר אחר , אף כי גזרו אומר אלה בכה ואלה בכה , וזהו :

ידוע כי אין לך דבר עיון ומחקר בעולם אשר אין לו מוצא וסוד מוסר הנקרא אצל החכמים אב *) (פרינצי׳פיום) והוא מקור דבר ההוא , ממנו יזובו כל מעיני ומשפטי הדבר על כל גדותיה · ומחוק החכם טרם יגדיר גדר וגבול איזה חכמה או ידיעה , לדעת אבי החכמה או הידיעה אשר יעמוד עליה , למען דעת ענינה ע״פ כלה · ונחלקו כתות רבות מהפלסופים הראשונים : מהו האב לחכמת המוסרית ? והיתה כת אחת אומרת אבי המוסר הוא התענוג , להורות : כי נאהוב המוסר למען נתענג · ואף שהיתה כונת המורה על תענוג הנפש שהוא דבר נצחי , שחתו התלמידים הבאים אחריו הכונה , נסבו לבם בשמחה , ויתענגו בתענוגות בני אדם תענוג גופני מאין קץ , ויהי להם מוסר רבם לרע · וכת אחרת אשר בקשה לתקן את המעות , ויאמרו : אבי המוסר היא הטובה לנפש לבדה ,

*) חכמי התלמוד ז״ל שמשו במלת אב באמרם אבות נזקין , דצו בזה המקורים אשר יכללו כל דבר ניזק ומזיק האפשריים · והמה האבות אשר אין ראי זה כראי זה , כי לכל אחד מהם יש לו פנה אשר אין ליזולתו · אמנם כל שארי הנזקין נכללים בארבע האלה ובאים תחת גדר אחת מהנה · וכן אבות מלאכות ובדומה · ושמור זה הכלל ·

ותקון הרוח באדם, הפריזה על המדה מאסה במקל
נועם ורדה בנפשה במקל הובלים. והיא הביאה התלמידים
לידי תקלה; כי השליכו אחרי גיום חבת ריעים והתבודדו
מבני אדם, לא רצו להועיל ולעזור את הכלל, והשחיתו
בזה תקון העולם אשר לא להתהו נוצר. וכמוהם
נמצאו מחלוקות רבות בדעות כת פיתאגוראס, כת פלאטא
ודומיהם, כלמו נבאו ולא ידעו מה נבאו, עד כי נשאר הדבר
בספק. אבל החכמים האחרונים, ובתוכם מאמינים בדת
האמתית הנתונה מפי הגבורה, הסכימו למשפט אחד וזהו:

השלמות אבי המוסר.

ונדרושה נא לבאר את דבריהם. היות הבורא יתעלה
שלם בכל שלמות מאין כמוהו, חפץ בברואים
שלמים כערכם למען ירשו אושר האמתיי והצלחה הנצחיית,
שם את האדם על הארץ, בריאה שלמה מצד נפשה וחסרה
מצד גופה, ונתן לו כחית וכלים ובחירה חפשית לעמור נגד
חסרוני הגוף, ולהשלים את הנפש. ובהיות האדם בעל
דעת, נוהג בחכמה ומיסר, ומתקן את נפשו, הוא טועם
חיי העו"הב בע"הז. ולזאת יצייר החכם האמתי בנפשו קשר
אמיץ בין חיי הע"הז והע"הב, ותורה וחכמה ומוסר כמעלות
מעלות הסולם המביאות אותו לחיים נצחיים, כי ירוממוהו
להקריבו אל שלמותו. ומה יפה דרש על זה רבינו משיה
בן מנחם זכרו לברכה בספרו ירושלים המחובר על
האמונות והדעות *) וז"ל „לא יוצדק לאושר האדם, ולאמתת
„הרעיון לאמר כי יש פירוד רב בין הע"הז להע"הב כאשר
„יציירוהו קצת החכמים, ואחרי העיון והחקירה האמתית
„לא נחשבם לשתי עולמות. כי באמת נצחית נפשנו
„היא המשכת הזמנית לבלי סוף, זלחיי הזמן אין
„קצב, כי קשורים המה בקשר אמיץ בחיים הנצחיים

מבלי

(* Jerusalem, oder über religiöse Macht und Judenthum. von M. Mendelssohn. Abschn. 1. S. 15.

„ מבלי פרוד בינותם · והמשכיל יבין · וכן אמרו חז"ל
„ העולם הזה דומה לפרוזדור והע"הב לטרקלין , התקן
„ עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין*) עכ"ל ודעהו ·

ואחרי אשר ידענו כי השלמות אבי המוסר , וגדר השלמות אין צריך באור , כי מושג השלמות כולל כל חישות (רעגלישיעסן) ומוציא מן הכלל כל הסרון , נאמר : היות האלהים לברו השלם בב"ת מאין כמוהו , יהי' האלהים לנו לעינים בענין שלמות עצמנו , לו הגדולה והגבורה הנצח והחזור וכו' , הוא יתברך כולל כל המדות והמעלות ; ואתה בן אדם , הדבק במדותיו , מה הוא רחום , אף אתה רחום , מה הוא חנון , אף אתה חנון וכו' , ר"ל מה הוא רחום על כל בריותיו , הי' אתה רחום על כל אדם אשר עמך , ועל כל ברי' אשר סביבך · ואף שאי אפשי להשוות מדת רחמי האדם לרחמי האל , הי' אתה רחום כפי ערכך ותדמה לו · והקרא רחום · וזה ההבדל בין נדר שרש דמה לשרש שוה , כי דמה יורה על הדמיון (עהנליכקייט) לבד , ויוכל אם כן להיות דבר קטן דומה לרבר גדול לפי ערכו , ד"מ כרור המלאכתי יהי דומה לכדור הארץ הטבעי מנדר כדרותו שיהיו כל הקוים היוצאים מעל פני הכדור אל המרכז שוים זה אל זה , אבל לא יהכן לומר שהכדור שוה אל כדור הארץ כי שוה יורה על השואה שני דברים ע"פ כלם (נלייכקייט) · וזה שאמר חנביא (יעש' מ' ו'ס) ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש · והמשכיל יבין כונת הנביא בהציגו המאמר הזה מול דברי חנביא פסוק י"ח ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לי ·

הנך רואה , הקורא הנעים ! שהשלמות היא תכלית כל מפעלי האדם , ויהי' אם כן כל נגמות לבנו וחפצי ישענו

---

*) המנה כדבריהם , לבלתי נפריד במחשבותינו השתי עולמות , כי תקון הנפש בע"הז היא הסגולה לירושת חיי הע"הב והמה כשני הדרים הדר מלפני מחדר · המקשם את עצמו כזה יבא בזה · וזע"ז תבין גם כונת מאמרם במקום אחר , יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בע"הז מכל חיי העולם הבא ·

ישענו בכל דבר תורה חכמה ומוסר , לתקן בהם נפשנו לחסיר מלבנו תאות המותרות וכוסף החומר העכור ההומה להתענוגות גשמיות לברגה , ולצרף כליותינו להיות אוהבי אדם , מכבדי הבריות אשר בצלמם יתכבד בוראם , ולהשקיפה בכל דרכנו אל תכלית שלמותינו אשר שם האלהים לחוק לנו . ומזה מתקן מדבש לחיך דברי משה חכם דורנו זצ"ל בספרו פעדאן ז"ל *) „ אחר מישור ללכת בדרך „ החכמה , הוא , להתחיל בבחינת הברואים אשר הם הוצה „ לנו , אמנם בכל פסע ופסע יעמוד האדם להביט על עצמו „ ללמוד להתנהג ולתקן מעשהו , כי עקר הטרח בחכמה „ היא למען ההצלחה האמתית אשר נתנה מורשה לאדם . „ ולולי היה לאדם בחקירת מהלכי חכבים וטבע הגלגלים „ לפהות סברה רחוקה להצלחתו האמתית , (ר"ל ללמוד „ מהם דבר לטהר כליות ולב) , למה זה אשים נפשי לבחון „ ולהתבונן עליהם . עכ"ל .

ועתה נתבדרו דברינו , אחר אשר עמדנו על גדר החכמה , בחינת האדם , ובחינת השלמות , נאמר : השלמות היא כמטרה , אליה יצער האדם בכל כחריו , כי היא קץ ותכלית כל ישעו וחפצו . והאדם דהוא דמיועד מרצין הבורא ב"ה כנזכר **) זהחכמה , היא הכוללת כל למוד וכל מעשה וכל פעולה וכל מחשבה המסכמת עם אושר האמתי ושלמות האדם , כאמצעית לבא על ידה אל התכלית . והותרו בזה השאלות שזכרנו . נוסף לזה נרשם לנו גבול בחכמה עד היכן ילכו חקירתנו , וזהו : אחרי הבחינה באדם וידיעה כחי נפשו , נתורה לבקר את הדברים אשר נעמוד עליהם אם הם נכנסים תחת נדרי הכחות אשר שם הבורא לאדם אם אין , ואז ימצא כי כל

---

*) Charakter des Sokrates, S. 4 — 5.
יפה העתקותו המרומם ר' ישי בער ללה"ק אך בקצור גמרץ , זלה"ה העתקנוהו שנית כה מפנים הספר .

**) עוד יחובר בענין הזה מאמר בשם זעזר האדם , יבא בכנים המאסף אי"ה .

כל הידיעות שנדע עומדים תחת גדר המקום, והזמן, וא"כ הדברים היוצאים מתחת גדר הזה חמה למעלה מידיעתנו, ואין לנו כח לגזור אומר עליהם *) ועוד זו דרש רבינו משה בן מנחם זצ"ל **) „ בנתיב האפל הזה אשר האדם
„ הולך בו, כל ימי חלדו, לא ניתן לו כי אם מאור מצער יהל
„ לפניו הפסיעות הקרובות אליו אשר ילך בם, וזה לטוב
„ לנו. כי אור גדול יעור עין בשר, וכל אור המבריק מן
„ העברים, יתעהו מני דרך הישר.

אלה הם היסודות אשר נבנה עליהן מבצר לשבת בטח מפני חמת שלש הכתות אשר זכרנום. ידעתם, בחורי חמר, יונקות מטע י"י! ידעתם גודל מעלת החקירה על האדם ועל אודותיו, ידעתם הכליה אשר תמיצאו בשלמותו, והשלמות המקרבת אתכם לחזות בנועם י"י. אזרו חיל, ושקדו על מחשבות משכילים, בינו תמות ישרים, ומי זה האיש אשר יתברך בלבבו לאמור אלחמה אתם בשער? ההתעיפו עינכם בו, ותמצאוהו חבר לאחת מהכתות הנזכרים. והי' אם יבקש להחריר אתכם ברברי שלמה, יוסיף דעת יוסיף מכאוב; דעו כי באולתו לא שם לב על כונת החכם, כי המלך החכם אמר זה בתתו אל לבו לבחון החכמה והסכלות למען דעת גודל ההבדל בין הדעת וההוללות ויגזור אומר ברוב חכמה רב כעס כל עור שירבה החכם את חכמתו יגדיל כעסו מצד הסכלות כי יכיר עוד את חסרון הכסיל, רשעתו ואולתו.

וכל

---

*) למען נהי' זהירים בדבדינו נדחיב פה איזה באור. לא יחשוד אותנו הקורא שברצוננו להקטין פה אנשי חכמות מה שאחר הטבע (מעטאפיזיק) חלילה! ידענו גדולת החכמה ההיא ואת אשר הפעילה להישיר דעות ואמונת האדם, ומי שחננו ה' שכל זך, ולבו רחבה להחזיק תובו מעמקי סודותיה, לא ירפנה, כי היא מביאה לדעת מה שלא נדע. והמשכיל החזקר יקרא ספרי החכם ד' משה בן מנחם וספרי החכם גארוויץ וספרי החכם קאַנט, וביחוד ספרו המבוגה בשם Kritik der reinen Vernunft, בקורת הבינה ומצא דבש דיהו.

**) Jerusalem Abschn. 1, S. 16.

וכל עוד הוסיפו דעת יוסיף מכאוב בראותו אנשים
נבערים מדעת דוברים על צדיק עתק · כי באמת אין לך
מכאוב לנפש חכם , כדברי כסיל · אמנם על מכאובי הנגף
הנולדים מן העמל והשקידה על דבר החכמה לא ידאג לב
חכם , כי מעשה טובה אחת או פעולה טובה אחת או רעיון
זך אחד ימלאו את המחסור הזה ויתנו מרפא לנפשו ושקוי
לעצמותיו · וכל מניעת עונג נשמי ואפסת התענוגים
הגופנים יחשב החכם לאין , הבל המה , רגע יחלופו ואינם ·
מי זה יחמור לצל קקיון אשר בין לילה היה ובין לילה אבד ,
וישליך אחרי גיוו עונג נצחי הקשור בו והולך אתו מדבר
ציה , עובר עמו ארחות ימים ולא יעזבהו · אם לזאת יקרא
מכאוב , נבחרה היות בעלי מכאובות באלה , מלחיות בעלי
התענוגות כמתעצל בחכמה · ואם מכת השני יצא איש
לקראתכם , דעו פי מחסרון ידיעתו נולדת עצתו · כי אין
ביד מקטין המשכיל לדעת גדולתו , לשונו מדברת גדולות
ולבו נבוב · וספרו לנו המושלים כי תוף הי תלוי על עין
והי משמיע קולו למרחוק ויחרד כל השומע לקול המהומה ·
ושאלוהו : מדוע תשמיע קולך כל היום באין איש אתך ?
ויען : אשמיע קולי על לא דבר , אך להיותי חלול ותוכי
נעור ודיק מכל , כל עת יפיח בי הרוח אל כל מקום אשר
הוא הולך , ארים קולי · וחז"ל אמרו אסתירא בלגינא קיש
קיש קריא · ואם איש מכת השלישית איש ריבכם , אל תאבו
אליו ואל תשמעו לו , כי זדון רוחו דבר בו , רעה נגד פניו ,
תוכחתו נאצה : כי מי זה בר לבב אשר ירהב בנפשו עוז
לשפוט את רעהו בדברי אמונה , היא דבר המסורה אל
הלב , לא יכשל בה נפש חכם אשר שקד על דבר חכמה
ביושר לבבו · ואם יציגו לפניכם אנשים אשר למדו דברי
חכמה ונעו ממעגל יושר וזנו אחרי שטי כזב , הציגו אתם
לפניהם אנשים אשר לא באו אל שעריה והמה פועלי און ·
ואין לך להקת אנשים מותי מספר כלם שווים לטובה · כי אם
תמצא כל פעם לאיש יתרון כושר על רעהו · והא לכם
כלל אשר מסרו לנו החכמים הראשונים : אל תסתכל

בקנקן, יש קנקן חרש — מלא ישן —. ויש אנשים מראים עצמם בהנהגתם ובבגדיהם ובהליכותם הסידים ואנשי מוסר, והמה מלאים עול ומרמה, חונפי לעני מעוג, מלשינים את ריעיהם בסתר, ואורבים לדם נקי. הרחום יאיר להם את נתיבותם ויראו כי באולתם שגו, וישובו מחטאתם!

לבן אחינו לא תגורו מפני איש, דרשו משפט, למדו חכמה, קחו לקח מאיש בינה, ומוסר מפי נבונים. ראשיתכם מצער ואחריתכם ישנא מאוד. דרשו את האלהים הגדול והנורא מעומק חכמת בריאתו. ההכמה תרחיב משענתכם תתמוך את ידכם, תוליך אתכם קומטיות אל כל מצפוניה, תעננו מזיו בוראכם, ויהי נועמו עליכם ועל מעשיכם, דורשי ה' לא יחסרו כל טוב מעתה ועד עולם.

* *
*

מיצחם ההקדמה הואת יראה הקורא המשכיל, את החקים אשר ישים אל לבו האיש החפץ חיים, ומבקש לשבת בטה באהל החכמה מאין מסטין ופגע רע, החקים האלה קבלנו עלינו אנחנו מאספי המכתבים והמאמרים הבאים בספרנו זה אשר אנו מוציאים לאור זה שלש שנים בעז"ה. ואשר יצא לאור אם יגמור ה' בעדנו כורי חדש בחדשו כפלים לתושיה. ואף שלא הגיע המאסף ער הנה לכלל השלמות להיות מתוקן בכל מבלי מחסור, כי צעירים אנחנו לימים, והרוב מאנשי הברתנו המה טרידים במלאכתם למצוא טרף להם חקם, אלה עוסקים בחינוך נערים, ואלה בעניני מו"מ, עכ"ז ידע המשכיל את עוצם פעולת המאסף אשר פעל ער הנה, מבוארים בו כתובים קשים בתנ"ך ומאמרי חז"ל, נכתבים בו מליצות צחות בלשון עבר, יתנו לנער דעת הלשון הזה על בוריו. הותרו בו שאלות על דבר מנהגי ישראל, לאמת דברי החכמים הקדמונים. נצנו בו הוללות גדולי העם להיות לנס לפני משכילים

ולהיותו יוצא לחלקיו מדי חדש בחדשו יתעורר בלב נער השוקת החדוש וימהר לקרותו · וגם הראינו לעדת ישראל שלא הטרחנו לחברו בעבור הרכוש אשר ירכש בהדפסת ספרים (כאשר נראה שהוא סבת רוב המחברים בעו"ה) כי ימכר במקח השוה , ומעתה יבואו כשלשים רפים לשנה בעד ב' ר"ט , וגם הוספנו בו מכתבים מחכמת הטבע , ממשלול הטבע , מקורות העתים וכו' כאשר יראה הקורא הנעים במכתב הנקרא תבנית חברת שוחרי הטוב והתושיה אשר יצא לאור ר"ח תמוז תקמ"ז העבר · בזאת ידע כל ישר לבב כי לטובת הכלל קבלנו עלינו את העמל הזה , ולהפיץ תורה וחכמה נשאנו את המשא על שכמנו , ומגמת לבנו ברה , להאיר עיני בחורי העם אשר יחפצון שמוע מוסר ודעת · ולכן אין אנו משגיחים בבת קול , אשר העבירו רבים במחנה העברים לדבר סרה עלינו ועל מעשי ידינו , לא נלחמה אתם , ולא נשא את שמותם על שפתנו , ולא יהי' לשמצה בקמיהם · ואין אנו משיבים לאיש אשר ידבר אתנו בזדון וגבה לב · ולזאת לא שמנו לב על דבר מכתב אשר בא לידינו מיאיש פלאי , מכונה דברי ריבות , ילחמו בו דתן ואבירם על המאסף ועל מחבריו דברי נאצה וחרפה , כי אם קראנוהו והשלכנוהו בין בלויי מכתבים במקום אשר לא יעלה על לב לעולם · ואין אנו נלחמים עם איש כי על דבר האמת , אבל לדברי התפוכות לא נטה אזן ולא נשיבה דבר לשולחם ·

אמנם האיש אשר ימצא במכתבנו דברים אשר לא כן ח"ו , והוא יברר לנו מחשבותיו בדברים רכים דברי חכמים בנחת להדריכנו על מעגל יושר ולהורות לנו את אשר שגינו ; אותו נברך בקהל עם ונודה על האמת אם הוא אתו ולא נבוש · ומדי דברנו בו נזכירה דודי אוהב , תמת ישר , אשר העיר את רוחו להוכיח אותנו על דבר שגיאה אשר יצאה מתחת ידינו , הוא איש מפואר ושמו הילך בין גדולי העם הגביר חנכבד והשר ר' **נפתלי הירץ מעדילסהיים** נ"י בשטראסבורג , אשר כתב לנו אגרת

מוסר ותוכחה על דבר מאמר כתב אחד במאסף תקמ"ו בענין עונש גיהנם, והשבנו אליו דבר כראוי להורות כי שגינו, וסמכנו על המחבר מבלתי בקר תחלה את דבריו. וגם הוא, המחבר, התנצל לפנינו לאמור: שלא היתה כוונתו ח"ו להכחיש דבר מה ולהסיג גבול אשר גבלו ראשונים, כי אם להורות על המוסר הבא מיראת הרוממות שהוא העקר, ומוסר יראת האבדון הוא מוסר המוני. ויבא אי"ה במאסף לשנה זו מכתב מאיש נודע שמו בשערים לבאר את הענין הזה ע"פ כולו.

ושרם נחתום את המכתב הזה, עור לנו מליץ לה"ה הרב החכם המפורסם נ"י פ"ה ע"ה כבוד מוהר"ר **חיים הירש** נ"י אב"ד ור"מ דק"ק מיינץ יע"א. אשר כבר אותנו במכתבו הרמה ויברך אותנו על פעולתנו לטובת הכלל בלשון נבחר כלו מומתקים, ולמען לא נתראה כגבהי רוח המתפארים בכבוד עצמם, חרלנו מהציג אותה במאסף בהעתקה ע"פ כלה. וע"ד הוכחתו המועילת בענין כתיבת השם בלשון העמים נציג לפניו במאסף לשנה זו התנצלות רבנו משה בן ר' מנחם מגוחרט כבוד. ועכ"ז נהי' זהירים לשמוע עצתו ולקחת מוסרו, כי איש עניו הוא, ולבו לא ידע חלקות. אבל מי שידבר אתנו קשות ואין האמת כסלו, או מי שיעורר קנאה וחמה בערת ישראל על לא דבר, אך למען הראות גדולתו והפארתו, לא נאבה אליו ולא נשמע לו, יהי' מי שיהי'. האמת חפצינו והדעת מנמות לבנו. ופני איש לא נשא. לך ה' הצדקה כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, היה עמנו אל תעזבנו ואל תשכנו לדרים קרן ישראל כאות נפש עבדיך. יום ב' טו"ב חשון התקמ"ח ליצירה.

חברת שוחרי הטוב והתושיה.